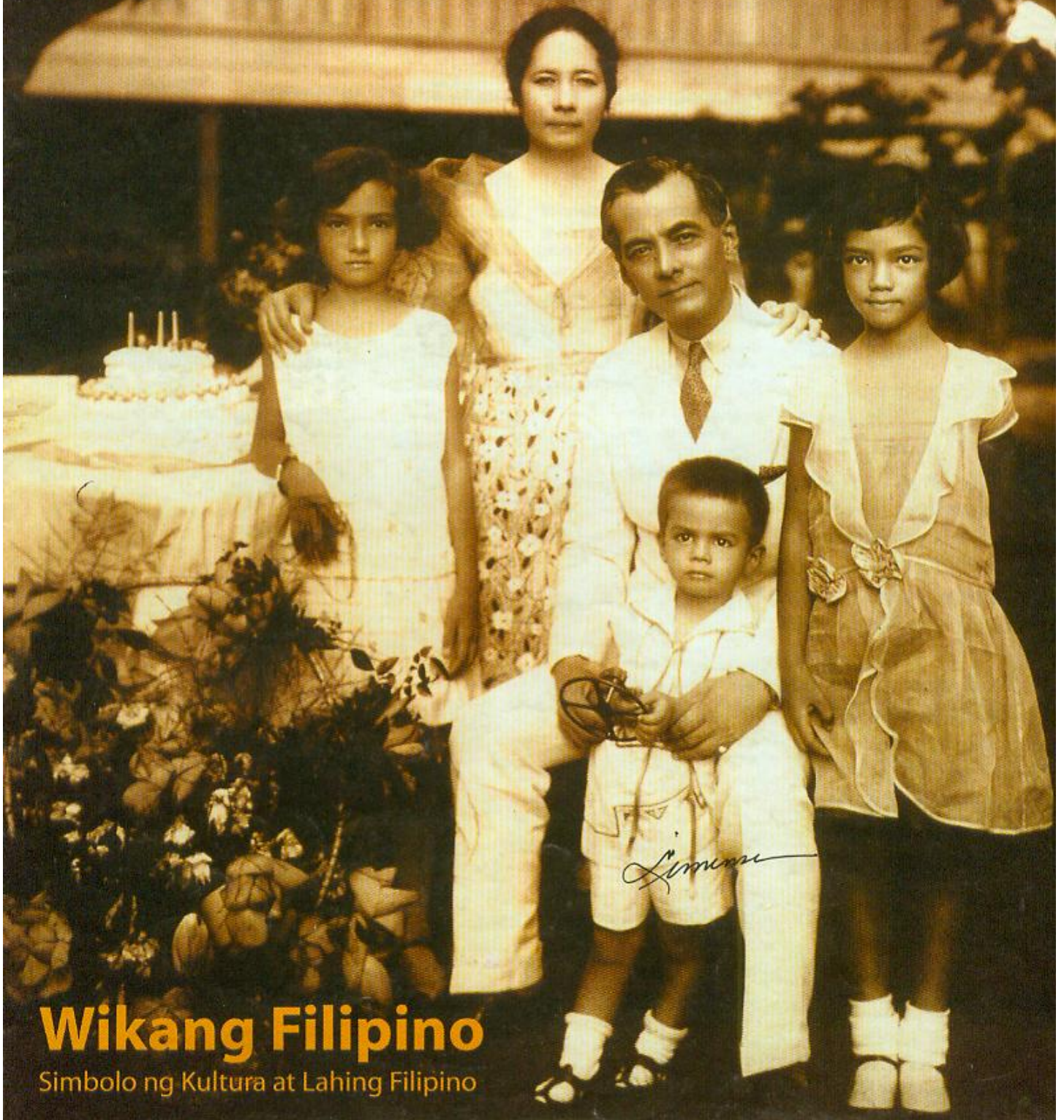

July - August 2005

For Artists and Cultural Workers

ISSN 0119-5948

AGUNG

Wikang Filipino

Simbolo ng Kultura at Lahing Filipino

AGUNG

Vol. VIII, No. 4 July - August 2005
ISSN 0119-5948

The *agung* is a knobby metal gong of the Philippines used in various communal rituals. Suspended in the air by rope or metal chains, the musical instrument is also employed by some indigenous groups as a means to announce community events, and as an indicator of the passage of time. Published bi-monthly by the National Commission for Culture and the Arts.

Ambeth Ocampo
chairman

Cecile Guidote-Alvarez
executive director

Emilie V. Tiongco
deputy executive director

Pamela Peters-Baun
editor

Roderick Bartolome
editorial assistant

Butch Garcia,
Sherwin Mapanoo
writers

Mervin Concepcion Vergara,
art director

Pamela Peters-Baun,
Renato S. Rastrollo
Red Santos
Lito Ocampo
photographers

May Corre-Tuazon, circulation

Taken from the book *Under Stars and Stripes* published by Reader's Digest p. 244.

Send your comments
and inquiries to The Editor, NCCA,
Public Affairs and Information Division

633 General Luna Street,
1002 Intramuros, Manila.
Tel. (632) 527-2192 to 96;
Fax (632) 527-2191 / 94.
E-mail: info@ncca.gov.ph
Website: www.ncca.gov.ph

NHI tinanggap ang makasaysayang 1942 Magsaysay Jeep

Tinanggap kamakailan ng National Historical Institute (NHI) mula kay Vicente Magsaysay, gobernador ng Zambales, ang U.S. Military Jeep na ginamit ni Pangulong Ramon Magsaysay noong siya'y *military governor* ng Zambales.

Ginapan ang *turn-over ceremony* noong Hulyo 14, 2005 sa bahay ni Pangulong Magsaysay sa Castillejos, Zambales, na dinaluhan nila Gob. Magsaysay; Veronica A. Dado, punò ng Monuments and Sites Division; Vilma Billman, alkaide ng Castillejos; mga miyembro ng Sangguniang Bayan; at mga opisyal at empleyado ng NHI.

Ang antigong dyip ay dinala mula sa Estados Unidos ni Gen. Douglas MacArthur noong 1942 at isa sa dalawang

nalalabing uri ng dyip dito sa Pilipinas.

Noong 1942, binuo ni Ramon Magsaysay ang Zambales Guerillas, kasama sina Col. Gyles Merrill, Capt. Ralph McGuire, at Capt. Joseph Barker. Siya ang naging Supply Officer na may pangalang "Chow." Naging tungkulin niya ang pagbibigay ng pagkain at iba pang gamit para sa mga gerilya. Bilang pagkilala sa kaniyang dedikasyon bilang sundalo, itinaas siya ni Col. Merrill bilang kapitan, at nang malao'y bilang medyor. Nang dumating si Gen. MacArthur sa Zambales noong 1944, itinalaga naman si Magsaysay bilang *personal security officer* ni MacArthur.

Noong Pebrero 4, 1945, inatasan si Magsaysay ni Gen. Charles P. Hall ng American Liberation Forces bilang *military governor* ng Zambales. Sa panahong ito rin ginamit ni Magsaysay ang dyip.

Bago ang *turnover* nito sa NHI, ni-restore muna ni Gob. Vicente Magsaysay ang makasaysayang dyip sa dati nitong kondisyon.

Workshop ukol sa World Heritage Sites sa Pilipinas ginanap

Labintatlong kinatawan ng iba't ibang ahensiyang pangkultura at *non-governmental organizations* (NGOs) ang lumahok sa "Workshop to Update the Philippine Tentative List of World Heritage Sites" sa Lungsod ng Maynila noong Hulyo 25-28, 2005.

Ang *workshop*, na inorganisa ng NCCA, sa tulong ng United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (UNESCO) World Heritage Fund at ng UNESCO National Commission of the Philippines (UNACOM), ay tungkol sa pagtukoy sa mahahalagang kultural at natural na yaman ng Pilipinas na kailangang mapanatili at mapagyaman at nang malao'y mapabilang sa *World Heritage Sites*.

Layunin din ng *workshop* ang mga sumusunod: (1) hikayatin ang pagtutulungan ng publiko at pribadong sektor upang maghanda ng imbentaryo ng lahat ng kultural at/o natural na yaman ng Pilipinas; (2) mapagtibay ang responsabilidad ng bawat ahensiya o organisasyon na bahagi ng preparasyon ng *Philippine Tentative List of World Heritage Sites*; (3) makagawa ng *database* ng mga katangian ng kultural at/o natural na yaman upang ma-update ang listahan ng *World Heritage Sites* ng bansa; (4) ihanda ang *Philippine Tentative List*, alinsunod sa *Model for Preserving a Tentative List* na nakasaad sa

Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention.

Matapos surin ang mga mungkahi, tinukoy sa *workshop* ang labing-isang (11) *cultural heritage sites*, labintatlong (13) *natural heritage sites*, at dalawang (2) *mixed sites* bilang priyoridad na lugar na kailangang panatilihin at ipreserba.

Iminungkahi rin ng *resource persons* at miyembro ng Technical Working Group (TWG) na bumuo ng dokumentasyon bilang paghahanda sa nakatakdang pagsumite ng listahan ng *cultural* at *natural heritage sites* para sa *World Heritage List* ng UNESCO.

Naghain din sila ng mga rekomendasyon tungkol sa pagtukoy, pagprotekta, at pagkonserba ng *cultural/heritage sites* sa bansa, kabilang na ang pagkilala sa iba pang lugar na may pambansang kahalagahan na maaaring mapabilang sa *Philippine List of Cultural and Heritage Sites*.

Sa kasalukuyan, mayroong walong (8) lugar sa Pilipinas na kabilang sa *World Heritage Sites*. Ito ang Tubbataha Reef Marine Park (1993), ang apat na simbahang Baroque: Paoay, Santa Maria, Miag-ao, at San Agustin (1993), ang Rice Terraces ng Cordilleras (1995), ang makasaysayang bayan ng Vigan (1999), at ang Puerto Princesa Subterranean River National Park (1999).

Kasadyahan sa Kapatagan

Kaugnay ng pagdiriwang ng anibersaryo ng lalawigan ng South Cotabato, ginanap noong Hulyo 18, 2005 sa siyudad ng Koronadal ang "Kasadyahan sa Kapatagan Street Dancing Competition," isa sa mga tampok na gawain sa T'nalak Festival.

Sa pangunguna ng South Cotabato Culture and Arts Foundation, Inc (SCCAFI) at sa pakikipagtulungan ng NCCA, ang *Kasadyahan sa Kapatagan* ay nilahukan ng

iba't ibang grupo at institusyon mula sa munisipalidad ng South Cotabato, na nagpamalas ng kani-kanilang talento sa pagsasayaw.

Layunin ng naturang paligsahan na alalahanin, itaguyod, at panatilihin ang kakaibang kultura sa South Cotabato at gawin itong makabuluhang salik tungo sa pagkamit ng positibong pag-unlad ng lugar.

Ayon sa SCCAFI,

mahalagang mapanatili ang mga tradisyonal na kultura at kaugalian ng South Cotabato sa gitna ng modernisasyon dahil salik ang mga ito tungo sa pagpapayaman ng aspektong pangkultura at pag-ekonomiya ng rehiyon.

Ang nasabing patimpalak ay sumasalamain din sa mga gawi sa pang-araw-araw na pamumuhay ng mga taga-South Cotabato, mula sa kanilang paraan ng ikinabubuhay hanggang sa

pakikisalamuha sa kapuwa. Ipinapakita ito sa samot-saring tunog, galaw, at estilo ng pagsasayaw.

Ang mga nagwagi ay nagkamit ng sumusunod na halaga: P45,000 (unang gantimpala), P30,000 (ikalawang gantimpala) at P20,000 (ikatlong gantimpala) samantalang ang bawat kalahok na grupo ay tumanggap ng tulong pinansiyal na P15,000.

Kagat sa T'nalak

Bilang bahagi ng programang pagyamanin ang sining ng pagsasayaw sa South Cotabato, muling nagpakitang-gilas ang Kahayag Community Dance and Theatre Company sa dulang pinamagatang "Kagat sa T'nalak: The Plight of the Christian Settler Artists in Mindanao" noong Hulyo 12, 2005 sa South Cotabato Gym and Cultural Center.

Hinatag noong 1992, ang Kahayag Community Dance and Theatre Company ay isang grupo ng mga batang mananayaw ng South Cotabato na naglalayong tuklasin, palaganapin, basain, at panatilihin ang mahahalagang kultura at tradisyon ng lalawigan sa pamamagitan ng pagsasailiksik, pagtatanghal, at epektibong pamamahala ng mga pangkulturalang proyekto.

Bilang nangungunang organisasyong panteatro sa South Cotabato, nakilala ang grupo sa paggamit ng mga etnikong materyales (T'boli, B'laan, and Maguindanaon) sa kanilang mga pagtatanghal.

Ang *Kagat T'nalak* ay isang sayaw-dula tungkol sa mga karanasan ni

Kahayag. Umiinog ang kuwento sa mga Kristiyanong nanirahan sa komunidad ng mga T'boli at nang malao'y hinitram ang sining at tradisyon ng mga T'boli at ginamit sa labas sa konteksto nito. Matingkad ang mensaheng ito sa simula hanggang sa katapusan ng istorya. Sa huli ng naratibo, namulat ang mga Kristiyano sa maling paggamit nila ng mga sagradong ritwal at paniniwala ng mga T'boli.

Ipinamalas sa dula ang talento ng mga mananayaw mula sa komunidad ng mga T'boli, sa saliw ng mga tradisyonal na musika at paggamit ng mga kontemporaryong estilo ng sayaw.

Nakatakdang itanghal ang *Kagat sa T'nalak* sa iba't ibang bahagi ng bansa. Nagsimula na noong Agosto 8, 2005 ang Mindanao Tour sa Sultan Kudarat, General Santos City, Davao City, Cagayan de Oro City, Butuan City, at Surigao City.

Magsisimula naman sa Oktubre 1, 2005 ang Visayas Tour sa Iloilo City, Bacolod, habang sa Pebrero 2006 pagsisimulan ang Luzon/National Capital Region Tour.

Purita Kalaw-Ledesma pinarangalan ng NCCA

Bilang parangal sa hindi matatawarang kontribusyon ng yumaong Purita Kalaw-Ledesma sa pagpapayaman ng pambansang sining, pinarangalan siya ng NCCA sa isang programa sa CCP Main Theatre Lobby, CCP Complex, Pasay City noong Hulyo 21, 2005.

Namatay si Kalaw-Ledesma noong Abril 30, 2005 sa edad na 91.

Nakilala si Kalaw-Ledesma bilang respetadong historyador ng sining, *art patroness*, at *proponent* ng kontemporaryong sining ng Pilipinas. Patunay sa dangal niya bilang artista ay ang mga natanggap na pagkilala tulad ng Dangal ng Haraya Award noong 2001; CCP Centennial Honors for the Arts noong 1998; at Gawad CCP noong 1991.

Siya rin ang tagapagtatag ng Art Association of the Philippines (AAP) at nanguna sa layunin ng samahan na paunlarin ang kontemporaryong sining ng bansa. Sa loob ng mahabang

panahon, naging instrumental siya sa pagbubuo ng mga adhikain ng AAP tungo sa kagalingang pansining. Ilan sa kaniyang mga naging kamag-aral at kaibigang artista sina Vicente Manansala, Galo Ocampo, Anita Magsaysay-Ho, Cesar Legaspi, Carlos Botong Francisco, at Emilio Aguilar Cruz.

Bago ang kaniyang kamatayan, naging aktibo rin si Kalaw-Ledesma bilang miyembro ng Art Critics Association of the Philippines (ACAP), ang samahang kumikilala sa pangangailang ang iangat ang kritisismo sa sining sa pamamagitan ng paghikayat sa mga lokal at banyagang manunuri na sumulat ng mga kritikal na sanaysay at artikulo.

Nakapaglathala rin siya ng ilang mahahalagang aklat pansining tulad ng *The Struggle for Philippine Art* (1974); at *Edades: National Artist* (1979) katulong si Amadis Ma. Guerrero.

Leonor Orosa Goquinco, 87

Nagluksa ang komunidad ng mga artista sa pagpanaw ni Pambansang Alagad ng Sining para sa Sayaw Leonor Orosa Goquinco noong Hulyo 15 sa Capitol Medical Center Lungsod Quezon.

Namamahala ng pagsasanay si Goquinco para sa isang natalang pagtatanghal sa Agosto ng CSB Filipinescas Dance Company, ang grupo ng mananayaw na kaniyang binuo noong siya'y kabataan, nang atakehin siya sa stroke.

Kilala bilang "Trailblazer," at "Mother of Philippine Dance Theater," si Goquinco ay ginawaran ng pagkilala bilang Pambansang Alagad ng Sining

para sa Sayaw noong Marso 27, 1976.

Sa loob ng mahigit 50 taon, nakagawa si Goquinco ng mga natatangi at orihinal na *choreography*, na kinilala hindi lamang sa bansa, kundi maging sa ibayong dagat. Ilan dito ang "TREND: Return to Native," "In a Javanese Garden," "Sports," "VINTA!," "In a Concentration Camp," "The Magic Garden," "The Clowns," "Firebird," "Noli Dance Suite," "The Flagellant," at "The Creation."

Ang itinuturing na pinakasikat at natatangi niyang likha ay ang sayaw-epikong "Filipinescas: Philippine Life, Legend and Lore," at dito

ginamit ni Goquinco ang ating mga katutubong sayaw bilang salamin ng kulturang Filipino.

Bago ang kaniyang kamatayan, nagsilbi si Goquinco bilang Honorary Chair ng Association of Ballet Academies of the Philippines (ABAP), at tagapagtatag ng Philippine Ballet Theater (PBT).

Sa pangunguna ni NCCA Chairman Ambeth Ocampo, isang Board Resolution ang pinagtibay ng NCCA na magtataguyod sa mga nasimulang adhikain ni Goquinco, tulad ng pagpapatuloy ng pagsasanay sa mga mananayaw ng CSB Filipinescas Dance Company.

Ayta performing group binuo

Alinsunod sa mithing bumuo ng isang *performing group* na magtataguyod sa sining at kultura ng mga Ayta, ginanap mula Pebrero 1 hanggang Abril 30, 2005 ang mga serye ng *workshop* ukol sa mga tradisyonal na sayaw, literatura, at dula ng mga Ayta sa Boton, Zambales at CCP Complex, Roxas Boulevard.

Sa pakikipagtulungan ng Asian Council for Peoples Culture for the Environment Network Inc. (ACPC/TEXT) at NCCA, dalawampung kabataang Ayta, 10-17 taong gulang, ang lumahok sa pamumuno ng mga nakatatandang miyembro at lider ng komunidad bilang *resource speakers*.

Ginanap ang mga pagsasanay tuwing Sabado at Linggo. Samantala, habang lumalapit ang araw ng pagtatanghal, ginawa na itong araw-araw.

Bago nagsimula ang mga pagsasanay, nagkaroon muna ng oryentasyon ang mga mag-aaral tungkol sa kultura ng mga Ayta tulad ng mga tradisyonal na awit, sayaw, musika, at literatura. Naging pangunahing *resource person* ng workshop si Emili Cabali, isa sa nalalabing mga Ayta sa Zambales na maalam sa kanilang mga tradisyonal na sining. Naging *co-facilitators* naman ang mga guro mula sa SIKAT-Ayta, Bucao and Bacquilan Elementary and High Schools.

Ginanap ang mga pangunahing aktibidad ng *workshop* sa Botolan, Zambales. Ang pagpili at pagsasanay sa mga mag-aaral ay ginanap sa Bucao Bucao Elementary School, Botolan Town

Plaza, at ilang komunidad sa baybaying dagat.

Naging inspirasyon ng binuong produksiyon ang *sikuting*, isang tradisyonal na *martial arts* ng mga Ayta na gumagamit ng mga patpat na kawayan. Ang *sikuting*, na nahahawig sa arnis, ay nilalahukan ng dalawang naglalabang tao sa pamamagitan ng paghampas ng patpat na kawayan.

Matapos ang pag-aaral ng mga pangunahing prinsipyo ng *sikuting*, isinagawa na ang training mula sa paggamit ng mga eksenang lumalarawan sa iba't ibang sitwasyon at karanasan ng mga kalahok. Tatlong *plot*, batay sa ginawang pagsasaliksik ng mga mag-aaral, ang pinag-aralan para sa produksiyon. Ang huling tema ay umikot sa isyu ng mga naglalahong tradisyon ng mga Ayta dulot ng komersiyalisasyon.

Ang inisyal na pagtatanghal ay ginanap sa Botolan Town Plaza, na pinanood at sinuri ng mga nakatatandang Ayta at guro. Ginanap naman mula Abril 21-23, 2005 sa Liwasang Asan at Folk Arts Theater sa CCP Complex ang aktwal na pagtatanghal, na pinanood naman ng mga miyembro ng samot- saring etnikong komunidad sa iba't ibang lalawigan, kinatawan ng lokal na pamahalaan, opisyal ng Department of Education at lokal at banyagang delegado ng ACPC National Assembly.

Sa mga susunod na taon, ang binuong Ayta *performing group* ay magsisilbi bilang mga imbahador tungo sa pagpapanatili, pagpapayaman, at pagpapalaganap ng kultura ng mga Ayta.

Kabataang Ayta itinanghal ang "Hari sa Bukid"

Bilang bahagi ng pagdiriwang ng Panaad Festival, nagtanghal ng isang dulang pinamagatang "Hari sa Bukid" ang kabataang Ayta mula sa iba't ibang etnikong komunidad sa Negros Occidental noong Abril 1, 2005 sa Panaad Stadium, Mansilingan, Lungsod Bacolod.

Umikot ang dulang "Hari sa Bukid" sa kasaysayan ni "Manyabog" mula sa Kabankalan, "Cauntao" mula sa Murica at "Datu Marikudo" mula sa Isabela, na pawang nakikibaka upang makamit ang kapayapaan.

Tatlumpung kabataang Ayta mula sa anim na etnikong komunidad ng San Carlos, Cadiz, Silay, Isabela, Kabankalan, at Don Salvador Benedicto ng Negros Occidental ang lumahok sa kultural na pagtatanghal. Si Mr. Rodolfo Reveche, NCCA Committee Member on Dramatic Arts, ang namahala sa pagpili at pagsasanay ng mga kabataang kalahok.

Ang pagtatanghal na ito ay alinsunod sa pagnanais ng Cabagtasian Tribal Communities Multi-Purpose Cooperative na buhayin at panatilihin ang sining at kultura ng mga etnolingguwistikong grupo sa Negros Occidental.

Bilang pagpapatuloy ng programang pagyamanin at itaguyod ang mga tradisyonal na sining at kultura ng rehiyon, nakatakda namang magtayo ang NCCA ng School for Living Traditions (SLT) sa Negros Occidental.

Libon Paroy Festival ipinagdiwang

Tinaguriang "*Albay's Longest Running Municipal Festival*," ipinagdiwang ang *Libon Paroy Festival* sa pamamagitan ng iba't ibang kultural na pagtatanghal at gawain noong Hulyo 22-25, 2005.

Sinimulan noong 1996, ang Libon Paroy Festival, na dating kilala bilang Lobon Katalingkasan Festival, ay isang taunang pagdiriwang ng Munisipalidad ng Libon, Albay na naglalayong itaguyod, panatilihin, at pagyamanin ang sining, kultura, at turismo ng Libon tungo sa pagkakamit ng lokal at pambansang kaunlaran.

Sa taong ito, "Celebrating the Liboñgeno, in Crops and Crafts...in Music and Arts - Here and Around the

World!" ang naging tema ng festival.

Sa pakikipagtulungan ng lokal na pamahalaan ng Libon at Municipal Council for Culture and the Arts, gayundin ng NCCA, ang apat na araw na festival ay binubuo ng iba't ibang gawain tulad ng mga pangkulturang pagtatanghal, pampalakasang gawain, pagdiriwang ng Banal na Misa at prusiyon, paligsahan sa pagtugtog ng tambol at iba pang instrumento, patimpalak sa pag-awit, *seminar workshop*, *food fest*, atbp.

Layunin ng pagdiriwang na ipakita ang mga nagaganap sa lugar at itampok ang kultura at sining ng Libongenos. Mithiin din ng festival na buhayin ang

dangal ng Libon bilang *Rice Granary* ng lalawigan; maitanim sa kaisipan ng bawat magsasaka ang kahalagahan ng industriya ng pagsasaka at makapangalap ng pondo para sa iba pang pangkulturang gawain.

Isa sa mga tampok sa pagdiriwang ang *street dancing competition* na nilahukan ng 15 baranggay at paaralan mula sa Libon. Iba't ibang makukulay na pagtatanghal ang ipinamalas sa paligsahang ito.

Ang mga naging hurado ay sina: Dir. Maria Ravanilla (Department of Tourism), Fe Arroyo (Provincial Tourism Officer, Albay), Hon. Emily Kare (Municipal Mayor, Albay), ang puno ng Aquinas University Cultural Troupe, at ang kinatawan ng KALAHI Cultural Program.

Pagsayaw sa Modernong Saliw:

Isang Pagsipat sa 4th Mindanao Modern Dance Competition

Nakikiangkop ang anumang sining sa atas ng nagbabagong panahon. Naghahalo at nagsasanib ang makalumang tradisyon sa kasalukuyan. Mula sa pitak-pitak na bahagi ng kultura, lagi't lagi itong binubuo't hinuhubog sa iba pang anyo-makabago, moderno, kontemporaryo.

Sa ganang ito, marahil, iniluwal ang modernong sayaw, at ibang kontemporaryong sining sa bansa. Sa nakalipas na mga taon, samot-saring programa na ang isinagawa upang paunlarin at ipopularisa ang modernong sayaw bilang isang sining.

Sa Mindanao, naging isa na ang modernong sayaw sa mga artistikong paraan upang iluwal ang pagkamalikhain at masining na ekspresyon ng mga kontemporaryong artista at mananayaw. Dahil dito, ipinanganak ang kauna-unahang Mindanao Modern Dance Competition noong Hulyo 2002,

na inorganisa ng Provincial Government of South Cotabato Committee on Modern Dance Competition at ng Kahayag Community Cultural Foundation, Inc.

Bunsod ng tagumpay ng unang na produksiyon, isinagawa ang Ikalawang Mindanao Dance Competition noong Hulyo 15, 2003, sa pakikiisa ng NCCA. Nagdesisyon ang komite ng paligsahan na gawin na itong isang pambansang patimpalak, na may mas malawak na partisipasyon mula sa mga grupo ng mananayaw.

Sa ikaapat nitong taon, muling inorganisa ang Mindanao Modern Dance Competition, kasabay ng pagdiriwang ng 6th T'nalak Festival, sa Koronadal City, South Cotabato noong Hulyo 17, 2005.

Idinisenyo upang itampok ang integridad at kahalagahan ng modernong sayaw bilang midyum ng kultural at artistikong pag-unlad, ang

paligsahan ay nilahukan ng sampung grupo ng mananayaw sa buong bansa.

Ang partisipasyon ng mga kalahok ay base lamang sa imbitasyon. Wala ring itinakdang tema, kaya't malayang bumuo ang mga grupo ng mananayaw ng kani-kanilang estilo. Tatlong kalahok kada area ang inimitahan: (Area 1 - Luzon, Area 2 - Visayas, Area 3 - Mindanao) at isa ang kalahok mula sa National Capital Region (NCR). Sila ay hinusgahan ng mga hurado sa mga sumusunod na pamantayan: komposisyon (40%), pagtatanghal (30%), at elemento ng produksiyon (30%).

Nakatanggap ang mga nagwaging grupo ng mga premyo: P75,000 (unang gantimpala), P50,000 (ikalawang gantimpala), at P30,000 (ikatlong gantimpala) Samantala, pinagkalooban naman ang mga natalong kalahok ng P15,000 bawat isa.

Sining at kultura ng mga Bontoc itinaguyod

Sa pakikipagtulugan ng Mt. Province State Polytechnic College (MPSPC)-Tadian Campus at ng NCCA, itinatag kamakailan ang School for Living Traditions (SLT) on Bontoc Aplay Chants, Music, and Dances sa isang komunidad ng mga Bontoc Aplay sa Tadian, Mt. Province.

Layunin ng SLT na ito na itaguyod, panatilihin, at ipasa sa mga kabataan ang mga tradisyonal na sining ng mga Bontoc tulad ng *chants*, musika, at sayaw.

Limampung miyembro ng Center for Igorot Culture, Arts and Development (CICAD) ang pinili upang maging mga mag-aaral ng SLT. Hinati sila sa tatlong grupo batay sa mga sumusunod na modules: 1) *Chants (Day-eng, Uggayam, Baya-o, Sapsapit, Dad-dad-at,*

Lugluggamit) sa limang estudyante; 2) Mga Tradisyonal na Sayaw (*Salibi, Tayao, Bag-bag-o, Pattong*) sa 25 estudyante; at 3) Musika (*Takik, Pattong, Tongatong, Kalaleng, Abiw*) sa 20 estudyante.

Kasalukuyan silang tinuturuan nila Theodore Solang para sa *chants*, Marilyn Jimenez para sa musika, Mildred Tuazon para sa sayaw, at Nieves Dacyon para sa kasaysayan ng Tadian.

Tatagal ang proyekto nang sampung buwan, mula Hunyo 2005 hanggang Marso 2006. Isinasagawa ang mga klase tuwing Sabado, mula 8 am hanggang 5 pm.

Para sa karagdagang impormasyon, makipag-ugnayan sa NCCA-Project Monitoring and Evaluation Division (PMED) c/o Adel Suemith sa 527-5528.

The Foundation for the People's Project Presents

LESSONS FROM THE MASTERS

by Jevijoe Vitug

22 September - 6 November 2006
Opening on 22 September, 4:00 p.m.

Private: Jevijoe Vitug, Director
Culture Center of the Philippines
Room 101, Two, C-1

10:00 a.m. to 6:00 p.m.
The People's Project

Cultural Center of the Philippines

Maria Atbp. muling itatanghal

Sa pakikipagtulungan ng Women and Gender Commission-Association of Major Religious Superiors of the Philippines (WGC-MRSP) at ng NCCA, muling itatanghal ang dulang *Maria Atbp.*, bilang bahagi ng Education and Advocacy Campaign upang ipagbunyi at ipopularisa ang R.A. 9208 o Anti-Trafficking in Persons Act at iba pang batas na nangangalaga sa karapatan ng kababaihan.

Ang *Maria Atbp.* ay isang dulang multimedia na tumatalakay sa diskriminasyon at

kalagayan ng mga Filipina noon pang panahon ng pananakop ng mga Espanyol. Umiinog ito sa temang "*No to Violence Against Women and Children... Stop Sex Trafficking*" at una nang naipalabas noong 2003. Idinirihe ito ni Tony Espejo at ipinrodyus ng Gantimpala Theater Foundation. Bunsod ng positibong pagtanggap ng mga manonood sa dula, muli itong ipalalabas sa Metro Manila, Lungsod Cebu at Bicol.

Nakasentro ang dula sa pangunahing tauhang si Leona Florentino, isang

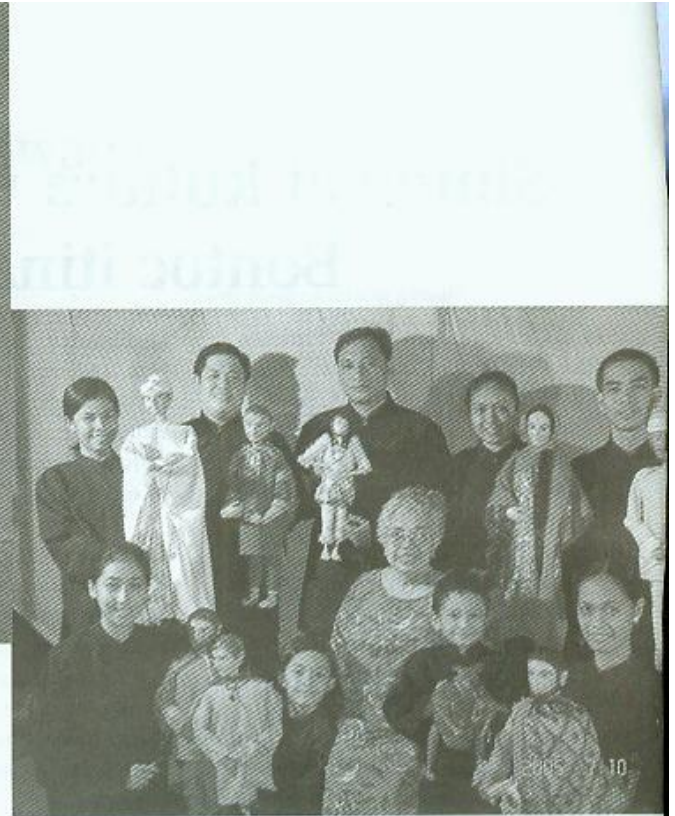
babae ng ika-20 siglo, na nagnanais bumalikwas sa limitasyon na idinidikta sa kaniya ng patriyarkal na lipunan. Para kay Leona, ang babae ay hindi pambahay lamang. Taliwas ang kaniyang karakter sa persona ng konserbatibo at mayuming si Maria Clara. Siya at ang iba pang babae sa buhay ni Dr. Jose Rizal ay binigyang buhay at boses sa produksiyon.

Bukod sa tema ukol sa *trafficking*, iniluluwal din ng dula ang layunin tungo sa paglaya ng mga babae sa mga de-kahong

konsepto ng pagkababae.

Sa pamamagitan ng muling pagpapalabas ng *Maria Atbp.*, inaasahan ng WGC-MRSP na makapaghatid ito ng makabuluhang impormasyon alinsunod sa *misyun* ng komisyon; gamitin ang isang estratehiyang multimedia upang magpamulat at mang-aliw; at ipagdiwang ang kahalagahan ng R.A. 9208.

Nilalayon din ng komisyon na magbahagi ng mas malalim na pag-unawa sa isyu ng *sex trafficking* sa isipan ng manonood.

Teatro Mulat nakilahok sa ASEAN Festival of Arts sa Bangkok, Thailand

Itinanghal kamakailan ng University of the Philippines (UP) Teatro Mulat, sa pakikipagtulungan ng NCCA, ang dulang musikal ni Amelia Lapeña Bonifacio na "Sita at Rama: Papet Ramayana" bilang paglahok sa 2nd Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) Festival sa Bangkok Thailand noong Agosto 1-10, 2005.

Tampok sa dula ang 17 *puppets* na nilikha at idinisenyo ni Lapeña Bonifacio at ng mga manlililok ng JAG Jr. Enterprises ng Paete, Laguna. Ang musika ay inawit at kinatha naman nina Joey Ayala at Cynthia Alexander, mula sa

magkahalong saliw ng Maguindanaoan "tidtu" at "binalig" at tradisyonal na instrumentong Indian.

Ang *puppeteers*, na pinamunuan ni UP Professor Amihan Bonifacio-Ramolete, ay binubuo nina Raymond Aguinaldo, Nicole Bautista, Lea Morente, Raymond Ramolete, Zarah Jane Reyes, Mary Ann Villo, at ng dalawang batang *puppeteers* na sina Ama Ramolete, pitong taong gulang, at Roel Bonifacio Ramolete, apat na taong gulang.

Itinampok rin ng grupo sa dula ang ilang malalaking *shadow puppet* ni Mike Tejero, pati na rin ang *sets* at

props on acetate ni Nicole Bautista.

Ang "Sita at Rama: Papet Ramayanan" ay una nang itinanghal sa 3rd National Theater Festival sa Cultural Center of the Philippines (CCP) noong Nobyembre 2004 at muling ipinalabas nitong Pebrero, sa pakikipagtulungan ng NCCA, UP Office for Initiatives for Culture and the Arts, at Embassy of India in Manila sa pamumuno ni Ambassador Navrekha Sharma.

Para sa taong ito, layunin ng ASEAN Festival of Arts na paigtingin ang kooperasyong kultural, hindi lamang sa mga miyembrong bansa ng ASEAN,

kundi maging sa miyembro ng ASEAN + 3 na binubuo ng China, Japan, at Republic of Korea. Kaalinsabay din ang *festival* sa 2nd ASEAN Ministers Responsible for Culture and Arts (AMCA) na nilahukan ng Filipinas sa representasyon ni NCCA Chairman Ambeth Ocampo, CCP President Nestor Jardin, at Department of Foreign Affairs (DFA) Office of the ASEAN Director Ma. Teresita Daza.

Ang mga miyembrong bansa ng ASEAN ay binubuo ng Brunei Darussalam, Cambodia, Indonesia, Laos, Malaysia, Myanmar, Filipinas, Singapore, Thailand, at Vietnam.

Apat na Pinoy *visual artists* lumahok sa *exchange program* sa Thailand

Apat na Filipino *visual artists* ang bumisita sa Thailand kamakailan bilang bahagi ng *exchange program* na pinangunahan ng Ministry of Culture's Fine Arts Department, sa pakikipagtulungan ng Embahada ng Filipinas at NCCA.

Ang mga pintor na sina Rene Robles, Emmanuel Garibay, Jojo Austria, at Samuel Penaso ay nagsagawa ng *workshops* kasama ang mga artistang Thai mula Hunyo 24 hanggang Hulyo 28, 2005 sa Ministry of Culture-Office of Architecture and Traditional Arts' Thai Arts and Crafts Center sa Nakomphrathon, Thailand.

Ang *workshops*, na dinaluhan ng 52 katao, ay hindi lamang uminog sa pagtalakay sa mga teknik sa pagpipinta, kundi nagbigay-daan din sa pag-unawa ng mga lokal na pintor ng Thailand ukol sa kulturang Filipino.

Ang mga pintang-sining na nalikha sa *workshops* ay ibinahagi naman ng mga Filipino pintor sa pamahalaang Thai, kabilang na ang "Encounter," na obra maestra nina Robles at Garibay.

Ang apat na Filipino pintor na lumahok sa *exchange program* ay inendoso ng NCCA at ng Embahada ng Filipinas sa Thailand.

Si Rene Robles, isang kilalang *proponent* ng "assertionism" sa Pilipinas, ay

nakapagsagawa na ng 60 solong eksibisyon sa Europa, Hilagang Amerika, at Asya. Ang kanyang mga ipininta ay naidispley na rin sa Vatican, Germany's Stadtmuseum, at naging bahagi na ng koleksiyon nina King Juan Carlos I ng Spain, King Khalid ng Saudi Arabia, at Bill Clinton, dating pangulo ng Estados Unidos.

Si Emmanuel Garibay, isang *theologian* at pintor, ay nagkaroon na ng 27 *exhibitions* sa iba't ibang bahagi ng mundo tulad ng Australia, Germany, Hongkong, Indonesia, at Estados Unidos. Nagwagi siya ng ikalawang gantimpala sa pagpipinta sa *Bienal Del Baloncesto en Balles Artes* sa Madrid noong 2000. Sa taon ding iyon, isa siya sa nakatanggap ng Thirteen Artists Awards ng Cultural Center of the Philippines (CCP).

Sina Samuel Penaso at Jojo Austria naman ay dalawang batang pintor na nakalahok na sa mahigit 30 eksibit sa bansa. Si Austria, na nagkatanggap ng *art residency* sa Malaysia, ay naging bahagi na ng 20 eksibit at nagawaran na ng pagkilala ng Art Association of the Philippines (AAP) noong 2004.

Samantala, ilang Thai *visual artists* naman ang nakatakdang magtungo sa bansa bilang bahagi ng *exchange program* ngayong Setyembre, sa pakikipag-ugnayan ng NCCA-International Affairs Office.

"Souls of ASEAN" sa DZRH Radyo Balintataw

Bilang pagdiriwang ng ika-38 na anibersaryo ng pagkakatatag ng Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) at ng "Araw ng ASEAN" noong Agosto 8, itinanghal sa Radyo Balintataw ang "Soul of ASEAN" tampok ang mga awitin at tula mula sa sampung bansang miyembro ng ASEAN noong Agosto 8-19, 2005.

Ipinakilala sa "Souls of ASEAN" ang musika at tula mula sa Brunei Darussalam, Cambodia, Indonesia, Laos, Malaysia, Myanmar, Filipinas, Singapore, Thailand, at Vietnam.

Dinaluhan ang programa ng *ambassadors o charge d' affaires* ng mga bansang kasapi ng ASEAN, na nakibahagi naman sa talakayan tungkol sa kasaysayan, kultura, at panlipunang kalagayan sa kasalukuyan ng kani-kanilang bansa. Nagbasá rin sila ng mga tula gamit ang kani-kanilang sariling wika.

Layunin ng programa na makahikayat ng mas malalim na pang-unawa sa mga Filipino ukol sa mayamang kultura ng mga bansa sa ASEAN gayundin ang pagkilala at pagpapahalaga sa pagkakaiba at pagkakatulad ng mga bansa sa rehiyon.

Kasama sa mga panauhing *ambassadors* sina Singapore Charge D' Affaires Desmond Ng, kinatawan ni Ambassador Lim Kheng Hua; Brunei Darussalam Ambassador Emaleen Abd Rahman Teo; Cambodian Ambassador Ok Socheat; Indonesian Charge D' Affaires Sanusi; Laos-PDR Charge D' Affaires Meckham Silykhounce; Malaysian Ambassador Iskandar Bin Sarudin; Myanmar Ambassador U Tin Htun; Thai Ambassador Asha Dvityananda; Vietnamese Ambassador Dinh Tich; at Philippine Foreign Affairs Assistant Secretary Susan O. Castrence.

Ang pagsasalin sa Filipino ng mga binasang tula ay ginawa nina Prof. Tomas Ongoco, Frank G. Rivera, Geogre Vail Kabristrante, KWF Chair Nita Buenaobra, Isagani R. Cruz, Prof. Domingo Landicho, at Malou Jacob.

Ang "Soul of ASEAN" ay proyekto ng ASEAN National Committee on Culture and Information (COCI) ng Department of Foreign Affairs (DFA), NCCA International Affairs Office, Office of the PA on Culture, at DZRH-Radyo Balintataw.

NCCA Exec. Director Cecile Guidote Alvarez kasama sina (mula kaliwa) Hon. Desmond Ng, Counselor ng Embahada ng Singapore at H.E. Dinh Tich, Ambassador ng Socialist Republic of Vietnam.

(Mula kaliwa) H.E. Iskandar Bin Sarudin, Ambassador ng Malaysia at H.E. Asha Dvityananda, Ambassador ng Thailand.

(Mula kaliwa) Hon. Susan O. Castrence, Assistant Secretary ng DFA - Office of ASEAN Affairs at H.E. Emaleen Abdul Rahman Teo, Ambassador ng Brunei.

Pandaigdigang summit hinggil sa artifacts sa Ayala Museum

Nagtipon kamakailan ang mga Filipino at banyagang iskolar, historyador, estudyante, at ekspertong kultural sa isang pandaigdigang *symposium* sa *artifacts* na pinamagatang "Manila World Entrepot: 16th - 19th Century Exchange of Objects Between Asia, Europe, and the Americas" sa Ayala Museum, Lungsod Makati noong Hulyo 8-10, 2005.

Ang tatlong araw na *symposium*, sa pangunguna ng Ayala Museum, ay ginanap kasabay ng pagbubukas ng eksibit na "Power + Faith + Image: Philippine Art in Ivory from the 16th - 19th Century and Multiple Originals, Original Multiples: 19th Century Images of Philippine Costumes."

Nakasentro ang mga talakayan sa kasaysayan ng pandaigdigang kalakalan at

artifacts sa Filipinas mula sa pagpapalitan ng mga kalakal sa Asya, Europa, at Amerika noong panahon ng pananakop ng mga Espanyol at Amerikano.

Naging tagapagsalita sa *symposium* sina Ramon N. Villegas, *co-curator* ng Power + Faith + Image Exhibit; Dr. Florina H. Capistrano-Baker, direktor ng Ayala Museum; Dr. Benito Legarda Jr., historyador at dating *deputy governor* ng Bangko Sentral ng Pilipinas; Dr. Edward J. Sullivan, dekanong sa Humanidades ng New York University; Dr. Fernando N. Zialcita, propesor ng Ateneo de Manila University; at Dr. Gauvin Bailey, propesor ng Clark University, Massachusetts, USA.

Sila ay sinamahan nina Regalado Trota Jose, *co-curator* ng Power + Faith + Image Exhibit; Ambeth R.

Ocampo, tagapangulo ng NCCA; Johanna Hecht, *associate curator* ng Metropolitan Museum of Art-New York; Esperanza Galbonton, isang *heritage advocate*; Dr. Margarita Estella Marcos, isang Espanyol na manunulat; at Corazon S. Alvina, direktor ng Pambansang Museo at komisyoner ng NCCA.

Samantala, ang *roundtable discussions* ukol sa konserbasyon ay pinangunahan naman nina Clayton C. Kirking, *New York Public Library chief* ng Art Information Services; Rachel Lapkin, *conservator* ng Newberry Library-Chicago Collections; Graeme Scott, tagapangulo ng National Museum of Ethnology sa Leiden, the Netherlands; at Kenneth C. Esguerra, *senior curator at head of Conservation* ng Ayala Museum.

Kauna-unahang 'Pinoy Church' sa Estados Unidos binuksan

Pormal na inilunsad noong Hulyo 30, 2005 ang Chapel of San Lorenzo Ruiz sa New York City para sa mga Filipino. Ito ang kauna-unahang simbahan sa Estados Unidos at ikalawa naman sa buong mundo na idinineklara bilang "Church of Filipinos."

Kasabay ng pagbubukas ng simbahan, pinangalanan rin ang Church Hall nito na "Cardinal Sin Memorial Hall" bilang pag-alaala sa namayapang si Manila Archbishop Jaime Cardinal Sin.

Ayon kay Fr. Erno Diaz, tagapamahala ng Filipino Apostolate in the Archdiocese of New York, ang Chapel, na matatagpuan sa #378 Broome St. sa Lower Manhattan, ay pinangalananang "San Lorenzo

Ruiz Church" matapos itong ideklara ni Archdiocese of New York Edward Cardinal Egan bilang "Church of Filipinos" noong Hunyo 15, 2005.

Itinalaga rin ni Fr. Diaz si Cardinal Egan bilang direktor ng Filipino Apostolate, na may tatlong taong termino, simula sa Setyembre 1, 2005.

Dagdag pa ni Fr. Diaz, nakatakda niyang imbitahan si Pangulong Gloria Macapagal Arroyo upang pangunahan ang opisyal na designasyon ng Church of Filipinos at Church Hall bilang parangal kay Cardinal Sin, kasabay sa pagdalo nito sa United Nations General Assembly sa New York.

Bilang paggunita sa ika-40 araw ng pagpanaw ni Cardinal

Sin, nakatakda namang magsagawa ng isang natatanging Requiem Memorial Mass sa San Lorenzo Ruiz Church.

Ayon kay NCCA Executive Director Cecile Guidote Alvarez, ang Cardinal Sin Memorial Hall ay maaaring maging sentro ng kultura at edukasyong pagpapahalaga para sa mga Filipino sa ibayong dagat, lalo na sa New York at New Jersey.

Inaasahan na sa pamamagitan ng simbahan ito, makalikha ng ugnayang kultural sa pagitan ng mga komunidad ng mga Filipino sa ibayong dagat upang ipaalala sa kanila at sa kanilang kamag-anakan ang mayamang kultura ng ating bansa.

Pankha

Indian Exhibit sa Pilipinas

Nagkaroon ng natatanging pagkakataon ang mga Filipino na masaksihan ang koleksiyon ng *pankha* o mga tradisyonal na pamaypay mula sa India nang ilunsad ang eksibit na pinamagatang "Pankha: Handfans of the Indian Subcontinent" noong Agosto 2005.

Ang eksibit, na handog ng NCCA sa pangunguna ni NCCA Chairman Ambeth Ocampo, Pambansang Museo, at Embahada ng India, sa pakikipagtulungan ng Indian Council for Cultural Relations, ay binuksan sa publiko noong Agosto 2, 2005 sa East Wing Gallery, Museum of the Filipino People sa Luneta, Maynila. Nakatakda naman itong magtapos sa Oktubre 5, 2005

Ang naturang eksibit, na itinanghal na sa iba't ibang bahagi ng Europa at Asya, ay binubuo ng tatlong daang (300) pamaypay mula sa koleksiyon ni Jatin Das, isang sikat na pintor, eskultor, at manunula ng India.

Sa pamamagitan ng eksibit, na inendoso rin ng Embahada ng Pilipinas

sa New Delhi at Department of Foreign Affairs (DFA), inaasahang magiging daan ito sa paglagda ng isang *cultural agreement* ng Filipinas at ng India.

Ayon kay Jatin Das, ang eksibit ay hindi lamang isang kakaibang koleksiyon, kundi inspirasyon rin sa mga artista at publiko upang linangin at pahalagahan ang mga katutubong produktong kultural na kayamanan at salamin rin ng pagkamalikhain ng isang lahi.

Ang mga pamaypay ay gawa sa kawayan, ugat, dahon, hinabing tela, at iba pang katutubong materyales. Karamihan dito ay nilikha ng kababaihan sa kanayunan ng India.

"Napakaespesyal at makabuluhan na ipakita sa Timog Silangan Asya at Malayong Silangan ang aking mga koleksiyon, dahil may mahabang kultura at tradisyon rin ng paggawa ng pamaypay dito," dagdag ni Das. Tinatayang nasa 2,500 na ang bilang ng kaniyang koleksiyon ng mga pamaypay mula sa India, Timog Asya, Aprika, Europa, at Amerika.

Una nang inilunsad ang koleksiyon ni Das sa National Craft Museum sa

New Delhi noong Mayo 2004. Mula noon, naitanghal na ito sa Victoria Memorial sa Kolkata, sa Fan Museum sa London at sa National Gallery sa Malaysia. Ang isang bahagi ng kaniyang koleksiyon ay kasalukuyang nasa Zurich, na idisplay rin sa Greece.

Matapos ang pag-ikot ng eksibit sa iba't ibang bahagi ng mundo, ang mga pamaypay ay permanenteng itatanghal sa JD Centre of Art sa Bhubaneswar sa Orissa, India.

Salin-Dila:

Pagtatahi sa Kaisahan ng mga
Katutubong Wika sa Filipinas

ni | Sherwin Altarez Mapanoo

Makapangyarihan ang atas ng heograpiya sa kultura. Kaya't para sa isang pulu-pulong bansa tulad ng Filipinas, hindi nakapagtataakang binubuo ito ng samo't saring pangkulturang grupo na may kaniya-kaniyang wika. Batay sa sarvey ng Summer Institute of Linguistics, tinatayang may 171 wika sa bansa. Ayon naman sa historyador na si Curtis McFarland, may 110 wikang matatagpuan sa Filipinas. Ano't anuman, sinasabing nabibigkis ang mga katutubong wika sa bansa sa pusod ng iisang pamilya.

Pagsusuri sa Katutubong Wika

Hindi madaling talakayin ang kaugnayan o kaisahan ng lahat ng katutubong wika sa bansa. Bukod sa nananatiling diskurso o debate ang bilang at kategorya nito, nangangailangan ito ng masusing dokumentasyon at pagsusuri sa sistema ng pagbigkas (ponolohiya), ng disenyo ng alpabeto (ortograpiya), ng salita o ponema (morpohiya), ng kahulugan (semantik), at ng pagkakaugnay-ugnay ng mga salita (sintaks). Kailangan ding pag-aralan ang pagbabago at ebolusyon ng isang wika upang mabalangkas ang kapamilya nito. Mahalagang tandaan na ang lahat ng wika ay buhay at dinamiko, kaya sa pagdaan ng panahon, unti-unting nagbabago ang mga ito.

Subalit, kung tataluntunin natin ang etimolohiya ng mga katutubong wika sa bansa, batay na rin sa mga naunang pag-aaral, makikita ang sistematikong kasaysayan ng relasyon at pagkakaugnay-ugnay ng mga ito sa bawat isa.

Ayon kay Virgilio Almarino, Pambansang Alagad ng Sining para sa Literatura, iisa ang pamilya ng lahat ng katutubong wika ng Filipinas. Ang lahat ng wika sa bansa ay sinasabing nabibilang sa pamilya ng wikang Austronesian. Kung gayon, maaari nating ugatin ang kaisahan ng mga katutubong wika tulad ng Tagalog, Cebuano, Ilokano, Hiligaynon, Bikol, Waray-waray, Kapampangan, Pangasinan, Kinaray-a, Maranao, Maguindanao, Tausug, at marami pang iba.

Sangandaan

Tulad ng pinagdaanan nitong kasaysayan, sanga-sanga ring nagtatagpo ang mga katutubong wika, alinsunod sa mga relasyon ng grupo at maliliit na grupong pangwika.

Mula sa pamilya ng wikang Austronesian, ang mga wika sa Filipinas ay sakop pa ng wikang Kanlurang Malayo-Polynesian – na nahahati naman sa walong sub-grupo – ang Hilagang Filipinas, Timog Filipinas, Meso-Filipinas, Timog Mindanao, Celebes, Sama-Bajaw, Sundic, at Borneo. Ang unang anim na

pangwikang grupong nabanggit ay pawang matatagpuan sa Filipinas, na nahahati pa sa mas maliliit na dibisyon.

Ang wikang Meso-Filipinas, na binubuo ng 56 na wika, ay matatagpuang sinasalita sa Gitnang Luzon, isla ng Visayas, at ilang parte ng Mindanao. Nahahati ito sa apat na grupo: Timog Mangyan, Kalamian, Palawan, Gitnang Filipinas, na nahahati pa sa mga subdibisyon. Ayon kay Jessie Rubrico, isang dalubhasa sa mga katutubong wika, magkakahawig ang mga wika sa mga lugar na nabanggit. Sa Gitnang Filipinas, halimbawa, napakalapit sa isa't isa ang mga wikang Bikol, Bisaya, Mamanwa, Mansakan, at Tagalog.

Batay sa *Philippine Linguistic Index of Affinities and Divergence* ni Dr. Jesus Peralta, isang antropologist at consultant ng NCCA-Intangible Heritage, magkakapamilya ang lahat ng wika sa Cordillera tulad ng Ifugao, Kankanay, Kalanguya, Tinguiang, Kalinga, at iba pa. Malapit naman sa isa't isa ang wikang Ilokano, Pangasinan, at Tinguiang. Samantala, magkakawahig ang wikang Kinaray-a, Bikol, Ilonggo, Cebuano, Waray-waray, at Tagalog.

Bagama't pinaghihiwalay ang bansa ng mga isla't pulo, ani Rubrico, masisipat na magkakaugnay ang mga katutubong wika sa bansa, kung babalangkasin ang mga katangian nito tulad ng ponolohiya, estruktura, at leksikon. Ang mga magkapamilyang wika ay tinatayang nanggaling sa iisang wika lamang na tinaguriang *proto-language*. Sa sistemang ito, hinahanap ang mga salitang magkasingkahulugan at magkasintunog, na tinatawag na kogneyt sets. Mula sa pagkompara sa mga salita, masisipat ang paghihiwalay o pagkakaugnay-ugnay ng mga wika sa isang pamilya.

Ang salitang "kahoy," halimbawa, sa mga wikang Cebuano, Hiligaynon, Tausug, at Bikol ay magkakapareho ng kahulugan. Nagkakaroon lamang ito ng baryasyon sa iba pang katutubong wika: "kayu" sa Ibanag; "kayo" sa Ilokano, Maranao, at Maguindanao; "kiek" sa Pangasinan; at "punongkahoy" sa Tagalog.

Hindi rin nagkakaiba ang salitang "tao" para sa mga Ivatan at Tausug, na naninirahan sa magkalayong rehiyon. Halos magkakatulad rin ang mga salitang tulad ng "isa," "dalawa," "tatlo," "apat," "araw," at "bahay," na madalas ay nagkakaiba lamang sa patinig. (tingnan ang *chart*)

Patunay rin ng relasyon ng mga katutubong wika sa isa't isa ang inakdang diksiyonaryo ng wikang Filipino ni Jose Villa Panganiban. Naglista siya ng mahigit 27,000 pangunahing lahoc at sa mga ito, mahigit 11,000 ang may kogneyt sa pinili niyang 12 wikang katutubo sa Filipinas, bukod pa sa mahigit 12,000 homonim ngunit di-singkahulugan.

Sa kaniyang ginawang pag-aaral, lumabas na mabilis matuto ng wikang Filipino ang isang Ifugao o Tausug kompara sa paghihirap niyang matuto ng Ingles o anumang wikang hindi kapamilya ng mga wika natin. Sa madaling sabi, mahaba na ang pinagdaanang naratibo ng kaisahan ng mga katutubong wika sa bansa, mula pa sa salin-dila ng ating mga ninuno.

Salimuot sa Kasaysayan

Ngunit ang pagkakabuklod-buklod at pag-unlad ng mga katutubong wika sa kasaysayan ay malaon nang nanganiib. Masalimuot ang daang tinahak ng mga katutubong wika sa Filipinas.

Nang sakupin ang bansa ng mga Amerikano, isinantabi ang ating mga katutubong wika at pinalaganap ang wikang Ingles sa mga paaralan. Ingles din ang naging wika ng pamahalaan, ekonomiya, batas, medisina, at siyensiya. Sa kasalukuyan, nananatiling Ingles ang wika ng edukasyon sa mataas na paaralan, kapangyarihan, at modernong pamumuhay. Samantala, ang mga katutubong wika naman ay itinuturing bilang wika ng atrasado at makalumang pamumuhay.

Bagama't marami nang nagawang dokumentasyon ukol sa mga katutubong wika sa bansa, masasabing may kakulangan pa sa pagpupunyaging pag-

aralan ang mga ito at ilangkap sa pagsasalin ng mga salita at literatura ng mga banyagang kultura.

Sa usaping ito, ginamit na halimbawa ni Almario ang terminong "Terraces" ng mga Ifugao. Aniya, mas katanggap-tanggap na gamitin ang salitang "pay-yo," "payew," o "payaw" ng mga taga-Cordillera kapalit ng nakasanayan nating "hagdang-hagdang palayan." Dadag pa niya, ang paglahok ng salitang "pay-yo" sa ating bokabularyo ay isang hakbang upang makakalaya ang Filipino sa bitag ng wikang Ingles.

Matagal na ring namamayani ang kamalayang ang pagkakaroon ng samot-saring katutubong wika sa

bansa ang hadlang sa pagbubuo ng isang pambansang wika. Ngunit sa katotohanan, salik pa nga ang mga katutubong wika tungo sa pag-unlad ng ating wikang pambansa.

Tungo sa Pagpapayaman ng Wikang Pambansa

Sa kanyang librong *Tradisyon at Wikang Filipino*, ikinatwiran ni Almario na ang pagpapayaman sa ating wikang pambansa ay maisasakatuparan lamang sa pamamagitan ng paggamit ng mga salita mula sa iba't-ibang wikang katutubo sa Filipinas. Ito, aniya, ang isang mahalagang tungkulin na nakakaligtaan upang maging wikang pambansa ang

Filipino, at upang mapabilis ang "inhinyera ng pagsang-ayon." Sa esensiya, mabubura lamang ang paniniwalang ang Filipino ay (para sa mga) Tagalog lamang sa pamamagitan ng pagkilala at paglahok ng mga katutubong wika sa pagsasabansa at paglinang ng wikang pambansa.

Ayon pa kay Almario, naging suliranin din ng mga katutubong wika sa bansa ang pagtuturing dito bilang mga reserbang yamang-likas na hindi lubos na pinakikinabangan. Kaya't sa pamamagitan ng pagbibigay-pansin sa paglahok ng mga salitang katutubo sa Filipino, maiibsan ang matagal nang kritisismo sa wikang Filipino bilang Tagalog lamang.

Mahalaga, kung gayon, ang pagsasanib ng mga katutubong wika sa Filipino, sa bokaluraryo ng *lingua franca*, na magpapatingkad sa ating pambansang karangalan, bukod sa aambag ito sa ating kamulatan at pagkatuto.

Sa kabuuan, hindi lamang pinagbubuklod ang mga katutubong wika sa bansa sa iisang pusod ng pamilya. Mahalagang salik din ang mga ito sa pagsusulong at pagsasabansa ng wikang Filipino. Na bagama't pinaghihiwalay tayo ng heograpiya, ang mga katutubong wika – ang "ubod" ng ating pagka-Filipino – ang siya ring magbubuo sa watak-watak nating lipunan.

Wika	one	two	three	four	person	house	day
Ivatan	asa	dadowa	tatdo	apat	tao	vahay	araw
Ilokano	maysa	dua	tallo	uppat	tao	balay	adlaw
Pangasinan	sakey	duara	taiora	apatira	too	abong	agew
Ibanag	tadday	dua	tallu	appa'	tolay	balay	aggaw
Gaddang	antet	addwa	tallo	appat	tolay	balay	aw
Kapampangan	metung	adwa	atlu	apat	tau	bale	aldo
Tagalog	isa	dalawa	tatlo	apat	tao	bahay	araw
Bikol	saro	duwa	tulo	apat	tawo	harong	aldaw
Kinaray-a	sara	darwa	tatlo	apat	tawo	balay	adlaw
Ilonggo	isa	duha	tatlo	apat	tawo	balay	adlaw
Cebuano	usa	duha	tulo	upat	tawo	balay	adlaw
Waray-waray	usa	duha	tulo	upat	tawo	balay	adlaw
Tiboli	sotu	lewu	tlu	fat	tau	gunu	kdaw
Tausug	hambuk	duwa	tu	upat	tau	bay	adlaw

Makikita sa *chart* sa itaas ang ilan sa mga katutubong wika sa Filipinas. Bagama't may mga pagtatalo pa rin kung alin sa mga ito ang wika o dayalekto, pinatutunayan ng *chart* na ito ang hindi mapapasubaliang kaugnayan ng mga katutubong wika sa isa't isa. Nakasalansan ang mga wika batay sa rehiyon. (hilaga papuntang timog, at silangan papuntang kanluran).

MGA SANGGUNIAN:

Almario, Virgilio B. "Bakit Kailangan ng Filipino ang Filipino?" *Perspectives*, Hulyo 30, 2004.

_____. *Tradisyon at Wikang Filipino*. Sentro ng Wikang Filipino, 1997.

Completo, Sunny. "Bilang Paglatanggol sa Filipino: Bakit Kailangang Matutuhan ang Katutubong Wika." *Agung*, Tomo II, Blg. 4, Hulyo – August 2004.

Gordon, Raymond G., Jr. (ed.) *Ethnologue: Languages of the World* (Fifteenth edition). Dallas, Tex.: SIL International, 2005. Online version: <http://www.ethnologue.com>

McFarland, Curtis D. "Subgrouping and number of the Philippine Languages or How many Philippine languages are there?" *Readings in Philippine Sociolinguistics*. Manila: De La Salle University Press, Inc., 1996.

Peralta, Jesus P. *Glimpses: People of the Philippines*. NCCA Press, 2000.

_____. "Philippine Linguistic Index of Affinities and Divergence." (unpublished)
Rubrico, Jessie Grace U. "Wika." <http://www.geocities.com/CollegePark/Field/4260/wika.htm>
<http://www.languagelinks.org/>

Something to Crow About ni National Artist Anding Roces binigyang buhay sa isang eksibit

Pinarangalan kamakailan ng NCCA si Pambansang Alagad ng Sining para sa Literatura Dr. Alejandro "Anding" R. Roces sa pamamagitan ng isang eksibit tampok ang 12 *cartoons/comics* mula sa

kaniyang maikling kuwentong "Something to Crow About."

Pormal na binuksan ang eksibit noong Hulyo 13, 2005 sa NCCA Offices sa Intramuros, Manila, kasabay ng pagdiriwang ng ika-81 na kaarawan ni Dr. Roces. Bukod sa *cartoons*, itinanghal din sa eksibit ang ilang mga personal na larawan at memorabilia sa NCCA gallery mula Hulyo 13-26, 2005.

Itinuturing na pinakamahusay na *humorist* ng bansa, si Dr. Roces ay nakilala bilang isang respetadong manunulat, kolumnista, at *public servant*. Ginawaran siya ng pagkilala bilang Pambansang Alagad ng Sining

noong 2003.

Mula sa kaniyang mga akda, masasalamatin ang mahabang panahon iniukol niya sa pag-aaral, dokumentasyon, at pagpapaganap ng sining at kultura ng bansa. Sumulat na siya ng maikling kuwento tungkol sa tradisyon ng pagsasabong at estetika ng kapistahan sa Filipinas.

Tampok sa eksibit ang mga likhang-guhit ng mga sikat na *editorial cartoonists/artists* ng bansa tulad nina Rene Aranda (*The Philippine Star*); Bladimer C. Usi (*The Manila Times*); Romeo Castro (*People's Taliba*); Dario Noche (*Manila Standard Today*); William Contreras,

Norman Isaac, Roni Santiago (*Manila Bulletin*); Steven Pabalinas, Jose Miguel Tejido, Gilbert Daroy (*Philippine Daily Inquirer*); Edwin Venturina (*The Daily Tribune*) at Freely Abrigo (*Imbestigador*).

Ang *cartoons* sa eksibit ay titipunin at ilalathala sa bagong aklat na "Something to Crow About."

Sa pagbubukas ng eksibit, nagtanghal din ang Saint Paul's School of Music and Performing Arts, sa pangunguna ni Sr. Anunciata, mula sa ilang *excerpts* sa zarzuela ni Dr. Roces. Sila'y nilahukan nina George Tagle at Albert Perez at nilapatan ng musika ni Ferdie Dimadura.

'Katutubo' Photo Competition inilunsad

Inaanyayahan ng NCCA ang lahat ng photography enthusiasts na lumahok sa "1st Indigenous Peoples (IP) Month Regional Photo Competition," na tatampok sa mayamang kultura at tradisyon ng mga katutubong komunidad sa bansa.

Ang paligsahan, na may temang "Katutubo: Noon at Ngayon," ay bukas sa lahat ng amateur at propesyonal na photographers, pati na rin sa mga grupo, organisasyon, at ahensiya.

Ayon kay NCCA Executive Director Cecile Guidote Alvarez, ang paligsahan ay bahagi ng pagdiriwang ng "Indigenous Peoples Month" sa darating na Oktubre at alinsunod sa "Proclamation No. 486," na nagdedeklara sa Oktubre 29 bilang "National Indigenous Cultural Communities/ Indigenous Peoples

Thanksgiving Day."

Layunin ng kompetisyon na makapaghatid ng mas malalim na pang-unawa ukol sa kultura at mga paniniwala ng IPs at makahikayat ng mga hakbangin tungo sa pagpapanatili at pagpapayaman ng mga tradisyonal na kultura ng mga katutubong komunidad.

"Inaasahan namin na magiging daan ang paligsahan ito upang maitanghal ng mga kalahok ang pagkamalikhain, talento, at paraan ng pamumuhay ng mga katutubo sa bansa at cultural heritage sa harap ng banta ng 'homogenization' at 'acculturation,' ani NCCA Sub-commission on Cultural Communities and Traditional Arts (NCCA-SCCTA) Head Commissioner Carlo B. Ebeo.

Ang bawat kalahok ay maaaring magpasa ng isa hanggang tatlong entries/kuha, na naglalarawan sa kultura at gawi ng isang piniling komunidad, tulad ng mga katutubong tao, kasuotan, arkitektura, teknolohiya, sandata, ritwal, sining, sayaw, laro,

instrumento, at iba pa.

Ang lahod na larawan ay kailangang "8X10 color print" na may kasamang negatives na ididikit sa likod nito. Kailangan ding hindi pa nailathala, naitanghal, o nagwagi sa anumang paligsahan ang ilalahok na larawan.

Hindi rin pinahihintulutan ang pagpapasa ng mga larawang sumailalim na sa iba't ibang 'alterasyon' pagkatapos ng exposure tulad ng digital, darkroom painting, airbrushing, paste-on o assembly. Anumang creative effects ay kailangang gawin sa kamera sa mismong oras ng exposure. Hindi rin tatanggapin ang desktop printouts bilang kalahok.

Ang mga sumusunod na impormasyon ay kailangang ilagay sa likod ng bawat isinumiteng larawan: pangalan ng cultural o indigenous community na nasa larawan, lokasyon at area, pangalan ng kalahok at lagda para sa indibidwal na kalahok, sertipiko/endorsement naman mula sa pinuno

ng paaralan/organisasyon/grupo/ahensiya para sa grupong kalahok, numero ng telepono, at e-mail address.

Ang mga pamantayan sa paghusga ay ang mga sumusunod: kultural at tradisyonal na kahalagahan ng paksa - 40%, komposisyon - 30%, at artistikong pahayag - 30%.

Ang mga sumusunod naman ang deadline ng pagpapasa ng mga kalahok na larawan: Oktubre 3 - Luzon; Oktubre 7 - Visayas, at Oktubre 10 - Mindanao.

Pipili ang mga hurado ng tatlong magwawagi sa bawat rehiyon. Tatanggap sila ng mga sumusunod: Php10,000.00 (1st prize); Php5,000.000 (2nd prize); Php2,500.00 (3rd prize) bawat isa. Maggagawad din ng sampung (10) consolation prizes para sa piling mga larawan.

Para sa iba pang detalye, tawagan lamang si Mr. Rizfrancis delos Santos ng NCCA Project Management Division - SCCTA Section sa telepono bilang (02) 527-2215, (02)521-2192 local 503-512, at (0918)-9427970.

NCCA Chairman Ambeth R. Ocampo (2nd row, 6th from right) and Exec. Director Cecile Guidote Alvarez (2nd row, 8th from right) together with ASEAN ambassadors and delegates.

NCCA inilunsad ang kauna-unahang ASEAN editorial cartoon contest

Kaugnay ng pagdiriwang ng ika-38 na anibersaryo ng Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), inilunsad ng NCCA kamakailan ang kauna-unahang *ASEAN Editorial Cartoon Contest*, sa pakikipagtulungan ng ASEAN National Committee on Culture and Information (COCI) at ng Department of Foreign Affairs (DFA).

Ang paligsahan ay binuksan sa lahat ng *editorial cartoonist* sa buong bansa na nakapaglalathala ng kanilang likhang-guhit sa mga pambansang pahayagan o tabloid, at diyaryong panlalawigan o pangkomunidad, alinsunod sa temang "Ten Nations, One Community."

Layunin ng paligsahan na gamitin ang *print media* upang palaganapin ang adhikain ng ASEAN tungo sa mas malalim na pagkakakilanlan ng mga Pilipino bilang miyembro ng ASEAN.

Ang mga kalahok na *cartoon* ay hinusugahan batay sa mga sumusunod na pamantayan: kaugnayan sa tema; komposisyon at estetika; kalagahan ng paksa sa mga layunin at programa ng ASEAN; at *impact* nito sa mambabasa. Binigyang pansin din ng mga hurado ang maigsing komentaryo o paliwanag ng *cartoonist* ukol sa kanyang akda.

Ang lupon ng inampalan ay binubuo nina Embassy of Brunei Third Secretary Omar Hamid Haji Ad Hamid; Embassy of

Indonesia First Secretary Mahmudin; Embassy of Malaysia Second Secretary Fazlinda Fudzil; at DFA's ASEAN Director for Culture and Information Teresita C. Daza.

Kabilang rin sina NCCA Committee on Visual Arts Vice Head Egai Fernandez; Cultural Center of the Philippines (CCP) ASEAN Programs Coordinator Lilian C. Barco; Philippine Information Agency (PIA) Motion Pictures Division Director Belina Capul; at Office of the Press Secretary (OPS) Administrative Affairs Director June P. Verzosa.

Ang mga nagwagi ay ang mga sumusunod: Rio Villegas (unang gantimpala, *Sun Star Daily Cebu*); Dionisio Buccat III (ikalawang gantimpala, *Tumbok*), at Norman Isaac (ikatlong gantimpala, *Manila Bulletin*). Pinagkalooban sila ng P10,000.00, P7,000.00, at P5,000.00 bawat isa, ayon sa pagkakasunod-sunod.

Nakatanggap naman ng sertipiko ng pagkilala at P1,000 bawat isa sina Gilbert B. Daroy (*Philippine Daily Inquirer*); Romeo Castro (*People's Taltib*); Jose K. San Luis (*Journal Group*); Boy Tagonon (*The Manila Times*); Edwin Venturina (*Tanod*); Joshuan Cabrera (*Sun Star Daily Cebu*); Freely Abrigo (*Imbestigador*); Bladimer C. Usi (*Saksi Ngayon*); at Quintilo G. Logarta (*Pagadian Express*).

Rio Villegas (unang gantimpala, *Sun Star Daily Cebu*)

Dionisio Buccat III (ikalawang gantimpala, *Tumbok*)

Norman Isaac (ikatlong gantimpala, *Manila Bulletin*)

SLT para sa mga tradisyonal na sining ng Bagobo

Pormal na nagwakas ang isang taong pagsasanay ng mga mag-aaral ukol sa mga tradisyonal na sining ng Bagobo sa Tudaya School of Living Traditions (SLT) noong Abril 26, 2005.

Sa araw ng pagtatapos, 54 mag-aaral, na pawang nakasuot ng tradisyonal na kasuotan ng mga Bagobo, ang pinagkalooban ng mga pagkilala at sertipiko. Itinanghal naman ang mga natapos nilang sining sa isang eksibit na inorganisa ng lokal na pamahalaan ng

Tudaya. Tinatayang 250 katao mula sa iba't ibang komunidad ng mga Bagobo ang sumaksi sa araw ng pagtatapos.

Inilunsad noong Marso 18, 2004, ang mga pagsasanay sa SLT ay nilahukan ng mga kabataang Bagobo: 20 mag-aaral sa elementarya, 17 sa hayskul, 10 na out-of-school youth. Hinati sila sa iba't ibang grupo batay sa level ng kanilang kakayahan: *Hag-ot* (pagbabalat ng abacca gamit ang maliit na kutsilyo), *Magba'dba'd* (paggawa ng balabal), at

aplikasyon ng *wax* sa abacca gamit ang prutas ng tabon-tabon.

Apat na guro mula sa Sitio Tudaya, Sibulan ang inanyayahan upang turuan ang mga mag-aaral. Sila ay sina Felisa Ayap (paghahabi ng Bagobo *innabel*); Endaway Antala (pagtitina ng tela); Enis Pandian (paggawa ng palamuti at alahas); and Limin Antala (*Hag-ot* and *Sai*).

Bukod sa mga pagsasanay, nagkaroon din ng *exposure trip* sa Davao Museum ang mga mag-aaral. Binisita rin nila ang ilang mga eksibit sa iba't ibang munisipalidad sa Region XI.

Samantala, nagkaroon ang nakatatandang mag-aaral ng *Entrepreneurship Workshop*, na nagbigay-kaalaman sa kanila ukol sa pagtatayo at pamamahala ng maliit na negosyo at wastong pagpepresyo ng produkto. Isang representante mula sa Fiber Development Authority ang naghatid ng mga impormasyon sa tamang teknik ng pagtitina.

L to R: Participants doing some beadworks. Master artist Edaman on innabel weaving.

2nd Kastifun: A Bilaan Festival ipinagdiwang

Naging makulay at matagumpay ang pagdiriwang ng 2nd *Kastifun: A Bilaan Festival* sa Polomok, South Cotabato noong Hulyo 9-10, 2005 na nilahukan ng iba't ibang pangkulturang grupo mula sa komunidad ng mga Bilaan.

Ang 2nd *Kastifun* ay inorganisa ng Municipal Tribal Council, sa pakikipagtulungan ng lokal na pamahalaan ng Polomok at ng National Commission on Indigenous Peoples (NCIP). Pinatingkad sa festival ang makulay na kultura at sining ng mga Bilaan, ang pangunahing pangkulturang grupo sa Polomok, sa pamamagitan ng paligsahan ng mga tradisyonal na laro, eksibit, at kultural na pagtatanghal.

Ang mga tradisyonal na larong ipinakilala sa festival ay ang mga sumusunod: *samtare s'ot* (pagpuntirya sa bagay gamit ang salban); *samkuya*

amkof (paligsahan sa pag-akyat sa kawayan); *safngabal lahnah* (paghanap sa nakatagong bagay); *samsaket klura* (labanan ng kabayo); *skuya kanfe anak* (paligsahan sa paghuli ng manok); and *sasnong skuya swe* (*back-to-back race*).

Sa unang araw ng festival, pormal itong inilunsad sa pamamagitan ng isang parada na dinaluhan ng mga estudyante, opisyal ng baranggay, Tribal Council, at Federation of Tribal Women. Sa parada, iba't ibang grupo ng mananayaw mula sa Barangay Landan, Rubber-Bilaan, Rubber-Taga Caolo, at Lapu ang naglaban-laban sa patimpalak sa *street-dancing*.

Nagsimula ang programa sa pamamagitan ng isang ritwal ng mga Bilaan, na sinundan ng talumpati mula sa kinatawan ng Provincial Government ng South Cotabato. Pagkatapos nito,

isinagawa na ang paligsahan sa mga tradisyonal na laro at paghahanda sa *booth competition*. Nang sumapit ang gabi, isang kultural na pagtatanghal sa saliw ng mga tradisyonal na awiting Bilaan ang nagbigay-aliw sa mga manonood.

Sa ikalawang araw, ipinagpatuloy ang paligsahan sa tradisyonal na mga laro. Natapos ang festival sa paggawad ng premyo at trofeo sa mga nagwaging indibidwal sa paligsahan sa *booth*, tradisyonal na laro, at *street-dancing*.

Ang festival ay bahagi ng layunin ng NCCA-Subcommission on Cultural Communities and Traditional Arts (SCCTA) na ipreserba ang mahahalagang aspekto ng tradisyonal na kultura at sining sa kanayunan sa pamamagitan ng mga pagdiriwang at festival.

18 | Approved Grants and Projects

JANUARY 2005

2004-210

Approving a donation in support of the Disaster Relief Operations in the Typhoon affected province of Quezon - P 100,000

2004-211

Granting Rewards and incentives to officials and employees of the Commission

2004-212

Approving NCCA support for the Kalahi Cultural Services for the Poor for the 28 Priority Provinces - P1,725,000

2005-001

Kalilangan Foundation Inc.
Approving a grant in support of the Kulintang 2005: Bridging the Differences in Culture Through Arts- P 85,000

2005-002

Approving a grant in support of the restoration or rehabilitation of an identified government-owned vacant structure for the "Tahanan ng Wikang Filipino" - P1,000,000

2005-003

Approving support for an outreach performance by the PPO with Ms. Rachel Gerodias in Sta. Maria, Bulacan on February 2005 - P 300,000

2005-004

Approving additional support for the NAM 2005 activities - P 400,000

2005-005

Approving support for the publication of the AGUNG 2005: NCCA newsletter for artists and cultural workers - P 907,140

2005-006

Publishers Association of the Philippines, Inc. (PAPI)
Approving a grant in support of the Information and Advocacy Campaign of the culture and

arts program of the PAPI - P 300,000

FEBRUARY

2005-007

Filmless Films, Inc.
Approving a grant in support of the MOV: International Digital Festival - P 450,000

2005-008

DYVL Aksyon Radyo
Approving a grant in support of the publication of Visayas - DYVL Siday - P 206,000

2005-009

University of Sto. Tomas Conservatory of Music
Approving an additional grant in support of the 21st Sampung Mga Daliri Atbp. Concert - P 70,000

2005-010

Mr. Rodolfo Aves, Jr.
Approving a grant in support of ISNATCHERS - P 200,000

2005-011

Crossing Negros Cultural Foundation, Inc.
Approving a grant in support of the 15th Negros Summer Workshops - P 400,000

2005-012

Women in Literary Arts (WILA), Cebu City
Approving a grant in support of Babayeng Buhat - P 218,500

2005-013

Sitio Kati-Kati Tribal Council of Barangay San Miguel Jordan, Guimaras

Approving a grant in support of Pagsasadula ng mga kultura at tradisyon ng Mauyog sa Kati-Kati (Ati ng Guimaras) - P 100,000

2005-014

Tribal Youth of Tina
Approving a grant in support of Ketipon sa Binirayan (Ati Participation in the Binirayan Festival) - P 75,000

2005-015

Ms. Ma. Concepcion O. Abaya, Ph.D.

Approving a grant in support of a research paper on the peace values of Maranao in Cagayan de Oro City - P 80,000

2005-016

Mindanao State University-Sulu
Approving a grant in support of a peace dialogue among the traditional leaders in Sulu - P 100,000

2005-017

Rawatun Cultural Heritage Ensemble, Inc.
Approving a grant in support of a Inungka Ko Pagingui: Workshop on Maranao Dances, Songs and Music - P 100,000

2005-018

University of the Philippines in the Visayas
Approving a grant in support of the Central Panay School of Living Traditions (Phase III) - P 100,000

2005-019

Mowelfund Film Institute
Approving an additional grant in support of Pelikula at Lipunan 2005 - P 425,000

2005-020

Filipino Heritage Festival
Approving a grant in support of National Heritage Festival 2005 - P 2,000,000

MARCH

2005-021

Musicological Society of the Philippines
Approving a grant in support of the "Philippine Bamboo Music Festival" - P 720,000

2005-022

University of the Philippines Singing Ambassadors
Approving a grant in support of

the participation of UPSA to the 44th International Competition in Gorizia, Italy - P 500,000

2005-023

Manila Philharmonic Orchestra
Approving a grant in support of Operassissimo - P 65,000

2005-024

Office of the Governor, Negros Occidental
Approving a grant in support of the Arts Across Borders - P 150,000

2005-025

Provincial Government of South Cotabato
Approving a grant in support of the National Dance Congress 2005 - P 322,000

2005-026

Special Resolution
Commending the National Committee on Dance

2005-027

NCCA Committee on Dance
Approving in principle support for the Araw ng Sayaw 2005 (International dance Day Celebration) - P 474,000

2005-028

Kahayag Community Cultural Foundation, Inc.
Approving a grant in support of the Kagat sa Tnalak: The Plight of the Christian Settler Artists in Mindanao - P 135,000

2005-029

Women and Gender Commission - Assoc. of Major Religious Superiors of the Philippines
Approving a grant in support of the Education and Advocacy Campaign to celebrate RA 9208 and other laws for the protection of women - P 216,112

- 2005-030
Progay Philippines
Approving a grant in support of the Pink Film Festival 2005
- P 300,000
- 2005-031
Subcommission on Cultural Communities and Traditional Arts (SCCTA)
Approving support for the Technical Assistance Program for cultural communities in developing cultural programs
- P 500,000
- 2005-032
Center for Human Research and Development Foundation (CHRD), Inc.
Approving a grant in support of the Enriching Indigenous Southeast Asian Collections in Libraries - An International Conference - P 124,064
- 2005-033
Mr. Jose Juan Rocha
Approving a grant in support of the publication of Terror in Manila February 1945
- P 159,900
- 2005-034
Maimbung National High School, Maimbung, Sulu
Approving a grant in support of the Teachers' Training for Teaching Values Education for the Secondary Level in Sulu
- P 138,000
- 2005-035
Filipinas Institute of Translation
Approving a grant in support of the Sawikaan: Salita ng Taon - P 210,000
- 2005-036
Sanggunian sa Filipino (SANGFIL)
Approving a grant in support of the Publication of Filipino at Pagpaplanong Pangwika: Pangalawang Sourcebook ng SANGFIL, 1994-2001
- P 350,000
- 2005-037
Heritage Foundation Festival
Allowing the utilization of the savings of the CY 2004 Budget of the Heritage Foundation Festival - P 380,000
- 2005-038
Bayanihan Philippine Folk Dance Company
Approving a cash award to the Bayanihan Philippine Folk Dance Company in support of their having won the Temple Award at the 50th International Folklore Festival - P 200,000
- 2005-039
Special Resolution
Reiterating support for Cash Awards for 1st Prize Winners of Major International Performing Arts Competitions approved under Board Resolution No. 2001-358 and elevating three-time winners to the Hall of Fame
- 2005-040
Approving support for the 2005 NCCA Writers Prize Competition - P 1,655,000
- 2005-041
Cultural Center of the Philippines
Approving support for the 2006 Order of National Artists
- P 2,822,000
- 2005-042
Approving support for the projects to be undertaken by the NCCA-led Subcommittee on Culture and Arts of the National Committee of the Centennial of the Women Feminist Movement
- P 500,000
- 2005-043
Approving support for the mobilization fund in support of the preparation of the 31st International Congress of the UNESCO-International Theater Institute with an Indigenous
- Theater Olympics of the Nation for 2006 - P 130,000
- 2005-044
Approving support for the Kalahi Cultural Care Giving at the Tahanan ng Masa
- P 504,000
- 2005-045
Approving in principle support for a general or revolving NCCA-Public Affairs and Information Documentation Fund
- 2005-046
Approving a revolving fund in support of the hosting of official functions and the purchase of cultural objects as part of the Culture and Diplomacy Program - P 300,000
- 2005-047
Felipe M. de Leon
Approving a grant in support of the Philippine participation in the inaugural meeting promoting networking and exchange of experts in the conservation of arts, artifacts, and cultural heritage of East Asian Countries in Bangkok, Thailand, 29-30 March 2005 - US\$855.90
- 2005-048
Approving a revolving fund in support of the Institute for Cultural and Arts Management (ICAM) - P 500,000
- 2005-050
Special Resolution
Designating the National Museum (NM) as implementor of the restoration of the Church of San Vicente Ferrer in Dupax, Nueva Vizcaya
- 2005-051
Special Resolution
Designating the National Museum (NM) as implementor of the conservation of the Torogan House in Marawi City - P 437,156
- 2005-052
Mr. Jose Giroy
Approving a grant in support of the fabrication of a bust of Dr. Jose P. Rizal for Puerto Cabello in Caracas, Venezuela
- P 50,000
- 2005-053
Special Resolution
Approving the amendment in the MOA between the National Commission for Culture and the Arts (NCCA) and the Philippine Educational Theater Association (PETA)
- 2005-054
Special Resolution
Electing Ambeth R. Ocampo Chairman of the National Historical Institute as NCCA Acting Chair
- 2005-055
Special Resolution
Expressing appreciation to the Hon. Evelyn B. Pantig for her support for culture and her meritorious service as NCCA Chairman

(Resolution Nos. 2004-210 to 2005-006 were approved during the regular Commission meeting held last January 13 while Resolution Nos. 2005-007 to 020 were approved during the regular Commission meeting held last February 10. Resolutions No. 2005-021 to 055 were approved during the regular Commission meeting held last March 10.)

PAMA-AS

GINTONG BAI AWARD

Honoring 31 Filipina Lifetime Achievers

Even before the colonial years, the Filipina has held a position of honor in the family and outside the home.

History has recorded the achievement of the Filipina in the various fields of leadership, labor, business, social work, politics and environment, among other fields.

Asociacion de Feminista Filipina was the first formal organization movement organized in 1905 by Concepcion Felix.

The years 1905 to 2005 were periods of evolution, a century of change for the Philippines, shaped by the nurturing hands of the Filipina, forged by her selfless dedication to service and excellence.

Last July 7, 2005, in celebration of the Centennial Year of the Feminist Movement of the Philippines, a grateful Filipino nation paid tribute to 31 Filipino women with the event, "Lifetime Achievement Awards: A Salute to Women in the Arts and Heritage Preservation."

For their outstanding achievements in their respective fields, President Gloria Macapagal Arroyo presented them with the "PAMA-AS: Gintong Bai Award" ("Thank you to Outstanding Women Leaders") in rites held at the Malacañang Palace's Rizal Hall.

The PAMA-AS Award was an initiative of the Office of the PA on Culture (OPAC) and the National Commission for Culture and the Arts (NCCA) honoring very eminent Filipinas 65 years old and above, many of whom are already in their senior years.

The women were honored in the following categories: media and broadcast arts, cinema, dance, literature, music, theatre, visual arts, cultural heritage conservation, and promotion of the Filipino language.

The first PAMA-AS Gintong Bai Award was in response to President Arroyo's Proclamation No. 622 dated April 29, 2004, declaring 2005 as "The Board of Judges was led by National Museum Director Corazon Alvina, National Library Director Prudenciana Cruz, and NCCA officials led by Alvarez and Commissioners Felipe M. De Leon Jr., Atty. Rose Beatrix Angeles, Alfred Gabot and Carlo Ebeo.

The outstanding Filipino women honored with the "PAMA-AS: Gintong Bai Award" were:

MEDIA AND BROADCAST ARTS

Fidela "Tiya Dely" Magpayo.

A writer, talent and producer; a living legend in DZRH-AM radio station; dubbed as the "First Lady of Philippine Radio," her voice in drama, commentaries and advise continue to inspire Filipinos throughout the archipelago.

CINEMA

Anita Linda. A multi-awarded actress, she was the recipient of the illustrious Urian Lifetime Achievement Award (1981), Ulirang Artista Award (1988), and Gawad CCP sa Sining (1994)

Mona Lisa. First known as Fleur de Lis, this veteran actress starred in several critically-acclaimed films, including "Insiang" where

she won FAMAS and Urian awards (1976)

Gloria Romero. A revered pillar of the Philippine movie industry and Sampaguita Pictures' longest exclusive star, she popularized comic characters in movies such as

"Kurdapya," "Mariposa," and "Miss Tilapia," garnering honors for her versatility in drama.

DANCE

Paz Cielo Angeles-Belmonte. Founder of the "Barangay Folk Dance Company" and recipient of the "Parangal Sentenyal sa Sining at Kultura" (1999), she is an advocate of cultural appreciation through dance.

Corazon Generoso-Iñigo. An accomplished dancer and choreographer, her craft highlights the dynamism of

Filipino indigenous cultures - for which she received the "Parangal Sentenyal" in 1999.

LITERATURE

Gilda Cordero-Fernando. A multi-talented pioneer in publishing Philippine cultural history in a lively, illustrated

form, she is best remembered for "Culinary Culture of the Philippines," "Streets of Manila," "Jeepney," aside from being an accomplished fashion designer.

Genoveva Edroza-Matute. Recipient of the Silver Jubilee Achievement Awards (1995), Republic Literary Awards and

a string of CPMALS, she writes with a style that is tender, compassionate, and uniquely her own.

Rosalinda Orosa. A world-renowned critic, essayist, Philippine Star columnist,

and journalist of the performing arts; her cultural essays and critiques have been published globally and translated into German, Spanish, and Chinese.

Azucena Grajo-Uranza. A premier and brilliant novelist-playwright whose works

touch on socio-political realities and cultural history.

MUSIC

Fides Cuyugan-Asencio. The first Filipina to be awarded with an artist's diploma in

voice and a scholarship at the Curtis Institute of Music; distinguished actress, writer, director and opera teacher.

Ernestina Crisologo. The first Filipina to perform at the Carnegie Hall in New York (1949); she introduced to the

Philippines such concertos as "Piano Concerto in B Major" and "Gershwin's Rhapsody in Blue" to name a few.

Carmencita Lozada. She won twice at the Paganini

International Violin Competition in Italy (1956, 1962) and received the Outstanding Overseas Filipino in Music Award in 1977.

THEATER

Amelia Lapeña-Bonifacio. She is the founder of the "Teatrong Mulat ng Pilipinas" and her pioneering research inspired the founding of the

International Workshop on Living Childrens' Theater in Asia.

Rustica Sol Cruz Carpio. Hailed as one of the "10 Outstanding Women of the

Philippines" (1969) for her contribution in performing arts, especially in FEU, including "Juru Pakal", translated from "Indarapatra at Sulayman."

Natividad Crame-Rogers. She pioneered undergraduate specialization in drama and speech, theater and the performing arts; and played lead roles in "The Love of Leonor Rivera" and Nick Joaquin's "Larawan" at PNU.

VISUAL ARTS

Araceli Limcaco-Dans. She introduced creative approaches to art education, bridging the gap between elitist art forms and the Filipino

community for which she received the *Parangal Sentenyal* in 1999.

Anita Magsaysay-Ho. An accomplished artist, her style evolved over the decades to incorporate various

influences; her notable pieces include "Fish Vendors", "Five Senses.", "The Cooks.", "Two Women," and "Trio".

Rosario Bitanga-Peralta. Her works exhibit concern for aesthetic masses and gestural movement; she held her first one person show at the

Cranbrook Academy of Arts (1960), and has since been widely recognized here and abroad.

Sonia Santiago-Olivares. A graduate of the New York School of Interior Design and Parson School of Design, she is one of the country's most distinguished in her field;

and recipient of the PRC's Outstanding Interior Designer of the Year.

Isabel Santos. A dedicated artist, she actively pursues the preservation and promotion of Filipino culture through the performing arts and costume designs she is a pillar of the 2-time Gold

Temple awardee "Bayanihan"

CULTURAL HERITAGE

Ma. Delia Coronel. Immortalized in "The World's Who's Who of Women," among others, her works include "Darangen Marawi,"

"Stories and Legends from Filipino Folklore," and "Kidnapped: A Nun's Story."

Rosario Mendoza Cortes. A pioneer in local history, she penned her first volume in 1974 with "Pangasinan 1572-

1800" followed by two more volumes in 1986: "Pangasinan 1801-1900 and 1901-1986."

Esperanza Bunag-Gatbonton. An essayist whose works reflect her

religious beliefs and desire to preserve Philippine Culture, she wrote among others, "Intramuros: A Historical Guide" and "Bastion de San Diego."

Anna Maria L. Harper. A lady of innumerable accomplishments, she founded the Heritage Conservation Society (HCS)

and presently serves as Commissioner of UNESCO; columnist and Director for the Philippine Daily Inquirer.

Estefania Aldaba-Lim. A true trailblazer, she is the first Filipina clinical psychologist (1948), the first

woman Cabinet Member (1971-1977) and founder of the Museo Pambata Foundation (1993).

Carmen Guerrero Nakpil. Historian, MALAYA columnist, and novelist, she was chairperson of the National Historical Commission (NHC) and Representative elected by the UNESCO General Assembly in Paris (1983-1986).

Leonora Paraan San Agustin. Currently the Executive Director for the

Baguio-Mountain Province Museum, she has dedicated her life to the nurturing and preservation of the Cordillera culture and traditions.

Gloria Martinez- Santos. A recipient of Four Centennial Awards, she embodies utmost dedication having devoted half-a-century to teaching and academic administration.

Nieves Valdes. Currently in-charge of the Bontoc Igorot Museum in Mountain Province, she also leads countless community works for the preservation of Filipino tribal culture and way of life.

PROMOTION OF THE FILIPINO LANGUAGE

Consuelo Joaquín Paz. A recipient of various citations and awards in the field of linguistics for works such as "Wika ng Naghaharing Uri" and "The Rationalization of a Language: Filipino"; she continues to teach in the University of the Philippines,

Guidelines... from page 24

- Must enjoy the artist to engage fully with the community as a vital aspect of the art process.
- Must be able to target a broad audience within the community
- The proposal must contain a residency schedule, to be fulfilled by the artist-in-residence for a period of three (3) months. Activities must include, but not limited to:
 - Lodging for the artist
 - Studio space suitable for artist's practice
 - Venue for the artist's public presentation
 - Technical assistance for the artist
 - Publicity
- Independent studio work by the artist;
- Engagement with the community by way of lectures, workshops or symposia;
- Visit to artists' studios, cultural institutions, and other areas (market, schools, villages, etc) where the artists can be immersed in the local milieu;
- A public presentation through any of the following:
 - An exhibition of completed works or works in progress
 - A performance or an event
 - An open studio with the artist's floor talk
- The proposal must indicate the following requirements (including monetary equivalent if possible, e.g., cost for rental, utilities, etc)
 - Priority is given to proposals with counterpart funding
 - Proponent must adhere to follow government auditing rules and regulation in the liquidation of funds.
 - Release of the grant will be approved by the NCCA only upon:
 - Submission of the resume of the selected artist-in-residence and a written explanation for the basis for selection.
 - Submission of a copy of the signed letter of agreement between the *Layag* grantee and artist-in-residence.
 - Only one artist-in-residence can be funded per *Layag* grantee. However, this does not prevent the grantee from seeking funding or sponsorship from other sources to support more than one artist-in-residence.

which will be provided or sourced by the proponent as counterpart:

Call for Proposals to Layag: Contemporary Visual Arts Residency Program

The National Committee on Culture and the Arts- Committee on the Visual Arts (NCCA-CVA) launches its project – Layag: Contemporary Visual Arts Residency Program.

Layag is a national residency program involving art groups, organizations and art spaces that will initiate art residency projects promoting and enhancing exchange and production among artists nationwide. It also aims to develop alternative venues of exhibition and performances, and at the same time support artistic expression that is generally inaccessible to the commercial market or metropolitan spaces.

The NCCA-CVA is calling for proposals from different artists' groups,

art organizations, art spaces or cultural institutions, which can offer a viable residency program.

The chosen Layag grantee will implement and administer its own residency program, and will only accept artists from other regions to qualify as artists-in-residence. The approved Layag grantees will announce a call for artist applicants to its residency program, and after a selection process, designate their own artist-in-residence, provided that they will only accept applications outside their own respective Major area, (e.g., an NCR Layag grantee can only accept applicants from Luzon, Visayas and Mindanao).

Guidelines for Submission of Proposal

- Eligibility of Institutional / Group / Organization-Association Proponent:
 - SEC registration or papers certifying affiliation with bonafide institutions, organization or schools and official receipt for SEC registered organizations
 - Comprehensive list of accomplishments; if possible photocopies of certificates, reviews and write-ups
- A description of a viable artist's residency program that is committed to the development and promotion of Philippine contemporary art. The program:
- Must have a vision and particular goals;
- Must have a specific orientation or focus, such as conceptual art, collaborative art, environmental art performance art, digitalart, etc ; and

continued on page 23

Empowering the Filipino Imagination

BUSINESS MAIL
Entered as 2nd Class Mail at Manila Central Post Office under Permit No. 755-02 NCR dated June 3, 2002.
Subject for Postal Inspection

They said...

Two words had no place in Leonor's (Orosa Goquinco) uncompromising vocabulary. (And those were) "Puede Na."

Rosalinda Orosa

columnist

in her tribute to her sister, the late National Artist for Dance Leonor

Orosa Goquinco.

Philippine Star

Sundry Strokes

July 23, 2005

We have films, we have music, and now even the broadcast arts that generate revenue but they are often seen in economic rather than cultural terms. The rage in town now are Korean telenovelas, but few of us know that our own Pinoy telenovelas are viewed and much appreciated in other countries like Malaysia. Aside from the fact that culture is a means toward shaping a nation, we should start to acknowledge the economic impact of culture so that it will get the government support it needs to develop and flourish.

Ambeth R. Ocampo

historian, NCCA and NHI Chair, on the financial viability of a

nation's culture

Philippine Daily Inquirer

Looking Back

August 10, 2005